

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ З УРАХУВАННЯМ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ЄСПЛ

SOME ASPECTS OF THE REGULATORY FRAMEWORK FOR COVERT INVESTIGATIVE (INVESTIGATIVE) ACTIONS, TAKING INTO ACCOUNT THE LEGAL POSITIONS OF THE ECtHR

Крікорова Е.К., студентка V курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Краснянська Д.О., студентка V курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена аналізу проблематики правової регламентації проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема й питань щодо дотримання гарантій захисту основоположних прав і свобод осіб, які закріплені як на національному, так і на міжнародному рівнях. У статті звернуто увагу на поширені помилки та висвітлено відповідну практику українських судів і Європейського суду з прав людини. Розкрито й з'ясовано правовий зміст деяких нормативних конструкцій КПК України щодо порядку проведення НСРД. Крім того, розглядаються питання, пов'язані з проблемами встановлення кримінальних процесуальних гарантій дотримання прав і свобод особи під час проведення НСРД. Специфіка сфери кримінального судочинства нерідко вимагає від уповноважених суб'єктів учинення процесуальних дій, пов'язаних із легітимним втручанням у права особи, які вважаються непорушними людськими цінностями, проголошеними Конституцією України. З одного боку, із самого початку включення до КПК України 2012 року інституту негласних слідчих (розшукових) дій НСРД дає широкі повноваження як слідчому, так і прокурору використовувати наведені засоби для розкриття й розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів; з іншого – невміле застосування таких засобів може призвести до порушення прав людини під час НСРД. Безумовно, законодавець закріпив основоположні положення щодо проведення НСРД, але водночас певні аспекти залишилися не конкретизованими, що створює підґрунтя для їх тлумачення суб'єктами, які проводять НСРД або на підставі рішень яких проводяться НСРД, за власним розсудом. Як видається, це може спричинити процесуальні помилки й загалом непропорційне обмеження прав і свобод людини, що є недопустимим у демократичному суспільстві, оскільки майже всі НСРД прямо або опосередковано пов'язані з втручанням у приватне життя особи.

Ключові слова: досудове розслідування, негласні (слідчі) розшукові дії, гарантії дотримання прав і свобод людини, втручання у приватне спілкування, пропорційність втручання, правові позиції ЄСПЛ.

The article is devoted to the analysis of the issues of legal regulation of covert investigative (investigative) actions (hereinafter – NSDS), in particular, issues of compliance with guarantees of protection of fundamental rights and freedoms of individuals, which are enshrined both nationally and internationally. The article draws attention to common mistakes and highlights the relevant practice of Ukrainian courts and the European Court of Human Rights (hereinafter – ECtHR). The legal content of some normative constructions of the CPC regarding the procedure for conducting the NSDS is revealed and clarified. In addition, issues related to the problems of establishing criminal procedural guarantees for the observance of individual rights and freedoms during the NSDC are considered. The specifics of the field of criminal justice often require authorized subjects to perform procedural actions related to the legitimate interference with the rights of a person, which are considered inviolable human values, proclaimed by the Constitution of Ukraine. On the one hand, from the very beginning of the inclusion in the CPC in 2012 of the institution of covert investigative (investigative) actions, the NSDS gives broad powers to both investigators and prosecutors to use these tools to detect and investigate serious and especially serious crimes. On the other hand, the incompetent use of such means can lead to human rights violations during the NSDC. Of course, the legislator enshrined the basic provisions for conducting NSDCs, but at the same time certain aspects remained unspecified, which creates a basis for their interpretation by entities that conduct NSDCs or on the basis of which decisions are conducted by NSDCs, at its discretion. This seems to lead to procedural errors and a disproportionate restriction of human rights and freedoms in general, which is unacceptable in a democratic society, as almost all NSDCs are directly or indirectly related to interference with a person's private life.

Key words: pre-trial investigation, covert (investigative) investigative actions, guarantees of observance of human rights and freedoms, interference in private communication, proportionality of interference, legal positions of the European Court of Human Rights.

Виклад основного матеріалу. Предметом гострої зацікавленості суспільства є питання щодо отримання інформації під час досудового розслідування через використання негласних методів і способів. Підстави, процесуальна форма проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) регламентовані Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), при цьому ці процесуальні дії характеризуються підвищеним ступенем втручання у права та свободи особи. Зрозуміло, чому саме це питання викликає неабиякий інтерес, адже особа прагне до дотримання її прав і свобод, які безпосередньо визначені Конституцією, і не бажає опинитися в ситуації «незахищеності» від самої держави та правової невизначеності. Зазначене актуалізується, з огляду на те що дуже «тонка межа» між втручанням у приватне життя та права особи згідно з нормами КПК та між свавільним порушенням або непропорційно надмірним обмеженням основних прав людини.

«Запобіжником» цих негативних процесуальних наслідків покликана стати система гарантій дотримання прав особи. Зокрема, у роботі, присвяченій близькій тематиці, А.Р. Туманянц та І.О. Крицькою запропоновано представити цю систему у вигляді двох груп:

1. Гарантії, які стосуються проведення будь-яких НС(Р)Д.

2. Гарантії, зумовлені специфікою проведення окремих НС(Р)Д [1].

З урахуванням наведеного підходу пропонуємо до першої групи віднести гарантії законного та правильного проведення НСРД, а саме: належну правову й фактичну підставу їх проведення; належних суб'єктів проведення; обов'язковість збереження та захисту інформації, отриманої під час проведення НСРД; забезпечення права осіб щодо обізнаності про результати проведення НСРД.

Використання оцінних понять при формулюванні норм, які регламентують проведення НСРД, зокрема

щодо фактичних підстав проведення деяких НСРД, призводить до можливості абстрактного, неконкретизованого обґрунтування доцільності проведення НСРД у відповідних процесуальних документах. Традиційно виділяють юридичні та фактичні підстави провадження НСРД, у тому числі й негласних. На переконання Д.Б. Сергєєвої, перші з них мають два аспекти – широкий і вузький. У широкому аспекті під юридичною (правовою) підставою варто розуміти наявність законодавчих норм, що регламентують (передбачають) можливість проведення тієї чи іншої процесуальної дії. У вузькому розумінні юридичною (правовою) підставою є складений відповідно до встановлених законом вимог процесуальний документ, що надає певному суб'єкту право здійснювати ту чи іншу процесуальну дію [2]. Фактичними підставами, на думку цього ж автора, є наявність у матеріалах кримінального провадження достатніх відомостей, що свідчать про можливість досягнення мети відповідної процесуальної дії [3]. С.С. Терещук підтримує ідею поділу підстав проведення процесуальних дій, у тому числі НСРД, на три групи: а) матеріально-правові – факт учинення злочину відповідного ступеня тяжкості; б) процесуальні – наявність рішення відповідного суб'єкта кримінального провадження у формі процесуального документа; в) фактичні – відомості, які потребують перевірки для підтвердження або спростування інформації про вчинене кримінальне правопорушення або про особу, яка вчинила чи готується до вчинення злочину, а також відомості про осіб, які переховуються від органів розслідування [4]. Водночас А.А. Коваль до фактичних підстав відносить виключний характер НСРД, тобто те, що обмеження конституційних прав людини допустимі лише через неможливість отримати відомості про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб, а як юридичні визначає відповідне рішення уповноваженого суб'єкта в межах його компетенції [5].

З огляду на це все, можна зробити проміжний висновок щодо підстав проведення НСРД. На нашу думку, у КПК доцільно конкретизувати підстави проведення НСРД, диференціювавши їх залежно від виду та специфіки НСРД, ступеня втручання у права особи й категорії прав, які зазнають обмеження. Юридичну підставу пропонуємо розглядати як сукупні, комплексні обставини, з якими КПК пов'язує можливість проведення НСРД. По-перше, це наявність події кримінального правопорушення відповідної тяжкості, по-друге, наявність відповідного процесуального рішення, винесеного в установленому законом порядку. Щодо фактичних обставин доцільно зауважити також стосовно виключності НСРД, тобто має бути доведено неможливість отримати докази в інший спосіб, яка підтверджується певними об'єктивними обставинами, і можливість отримання доказів у ході проведення НСРД, які будуть мати суттєве значення для з'ясування обставин кримінального правопорушення або викриття осіб, які його вчинили. Тому підставами, передумовами можна вважати передбачену законодавством сукупність умов, взаємопов'язаних між собою, від наявності або відсутності яких залежить рішення щодо проведення НСРД. При цьому фактичними підставами є безпосередньо відомості, які підтверджують наявність зазначених умов.

Зважаючи, що більшість НСРД полягають у безпосередньому збиранні інформації про приватне життя, з точки зору практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) їх проведення є втручанням у гарантоване ст. 8 Європейської конвенції прав людини (далі – ЄКПЛ) право на повагу до приватного та сімейного життя, тому правова підстава їх проведення повинна мати достатню обґрунтованість у клопотанні про проведення НСРД. У світлі цього доцільно звернути увагу на окрему практику ЄСПЛ, наприклад, у рішенні ЄСПЛ «Хамбардзюмян проти Вірменії» ЄСПЛ наголосив, що будь-яке втручання може бути виправданим відповідно до п. 2 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, лише якщо воно здійснено згідно

із законом, спрямовано на досягнення однієї з більш легітимних цілей, про які зазначено в п. 2 ст. 8, і є необхідним в демократичному суспільстві для досягнення будь-якої такої мети [6].

Відмітимо, що формулювання «згідно із законом», виходячи з аналізу правових позицій ЄСПЛ, указує на необхідність того, щоб оскаржуваний захід мав певну правову підставу в національному законодавстві та був сумісний із принципом верховенства права, про який прямо сказано в Преамбулі Конвенції, і був притаманний меті й цілям ст. 8. Таким чином, закон повинен відповідати вимогам якості: він повинен бути доступним заінтересованій особі та передбачуваним щодо наслідків його застосування («Роман Захаров проти Росії» (Roman Zakharov v. Russia) [16]. Аналогічної позиції ЄСПЛ дотримався при вирішенні справи «Михайлюк та Петров проти України» [17]. Також ЄСПЛ в окремих рішеннях щодо проведення деяких НСРД, наприклад, таємного спостереження за особою, указує на необхідність при мотивуванні зазначати не лише про неможливість отримання інформації в певний спосіб, а й підтвердити цю неможливість належними відомостями, обґрунтуваннями. Так, у рішенні «Матанович проти Хорватії» суд зазначає, що в цій справі, як і в справі «Драгоєвіч проти Хорватії», рішення слідчого судді про застосування таємних заходів спостереження стосувалися заяви про використання таємного спостереження компетентною державною прокуратурою і містили встановлені законом вислови «розслідування не могло проводитися за допомогою інших засобів або це було б надзвичайно складно». Проте вони не містили відповідного обґрунтування щодо особливих обставин справи, а також, зокрема, чому слідство не могло бути проведене за допомогою інших менш суворих (інтрузивних) засобів. Суд установив у справі Драгоєвіч, що відсутність обґрунтування в рішенні слідчого судді разом з обходом національними судами цієї відсутності обґрунтування за допомогою ретроспективного обґрунтування використання таємного спостереження суперечило відповідному національному законодавству, тому не забезпечувало на практиці належні гарантії проти різних можливих зловживань. Відповідно, процедура призначення та контролю за здійсненням прослуховування телефону заявника неповністю відповідала вимогами законності, а також вона не була достатньою для того, щоб втручання в право заявника на повагу до його особистого життя та листування було «необхідним у демократичному суспільстві» [7].

На продовження доцільно проаналізувати матеріальну підставу проведення НСРД, яка безпосередньо закріплена в КПК, а саме можливість проведення деяких негласних дій тільки у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. У зв'язку з наявністю такої матеріальної підстави також часто можемо спостерігати порушення у вигляді «завищення» кваліфікації кримінального правопорушення з метою забезпечення можливості провести НСРД. Прикладом може слугувати вирок Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області від 30 серпня 2021 року, де суд зазначив, що «хоча на стадії внесення відомостей до ЄРДР і неможливо із самого початку надати точну та правильну правову кваліфікацію вчиненому або такому, що готується до вчинення, кримінальному правопорушенню, а надається лише попередня правова кваліфікація, але при цьому особа, уповноважена на внесення відомостей до ЄРДР, не може діяти свавільно, необґрунтовано завищувати попередню правову кваліфікацію з метою створення штучних умов для отримання доказів шляхом втручання у конституційні права осіб не у спосіб, встановлений законом. Враховуючи, що у цьому кримінальному провадженні проводилися слідчі дії та НСРД, що обмежували конституційні права, а також НСРД, проведення яких можливо лише щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, з урахуванням принципу верховенства права, закріпленому у ст. 8 КПК, з метою справедливого судового розгляду, гарантованого

ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, суд має надати оцінку не тільки інформації, що міститься безпосередньо у здобутих внаслідок слідчих дій та НСРД доказах, суд також має перевірити й умови та підстави для втручання у гарантовані права під час їх здобуття, тобто те, чи діяли правоохоронні органи під час цього згідно із законом. Попередня кваліфікація за ч. 3 ст. 368 КК була необґрунтованою і направленою на штучне створення умов для проведення в подальшому НСРД, то у сторони обвинувачення фактично не було матеріальної підстави для проведення вказаних НСРД, що передбачена ч. 2 ст. 246 КПК, як обов'язкова. Інакше кажучи, необґрунтована та штучно завищена кримінально-правова кваліфікація надала можливість стороні обвинувачення провести такі НСРД, які би не були проведені без її застосування. Суд визнає недопустимими також і усі докази, що були здобуті під час проведення таких НСРД, адже прокурор спочатку безпідставно штучно завищив кримінально-правову кваліфікацію про кримінальне правопорушення, внісши відповідні відомості до ЄРДР, а згодом цей же прокурор прийняв рішення про проведення вказаних НСРД без наявності для цього законних підстав».

Ще одне типове порушення процесуального порядку проведення НСРД – їх проведення неналежним суб'єктом. Більша частина таких порушень пов'язана з неправильним визначенням підслідності розслідуваних кримінальних правопорушень. Так, не можуть бути визнані допустимими докази, зібрані під час НСРД слідчими підрозділами органів безпеки, якщо ст. 216 КПК України відносить учинене кримінальне правопорушення до підслідності Національної поліції або ж Національного антикорупційного бюро України тощо [8]. Як приклад можна навести Постанову Верховного Суду від 30 вересня 2020 року у справі № 563/1118/16-к, де зазначено, що, згідно зі ст. 87 КПК, недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій унаслідок істотного порушення прав і свобод людини, у тому числі шляхом реалізації органами досудового розслідування чи прокуратури своїх повноважень, не передбачених цим Кодексом, для забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Тобто здійснення досудового розслідування неуповноваженими на те особами (органами) визнається істотним порушенням прав людини й основоположних свобод і має наслідком визнання отриманих доказів недопустимими. За вказаною справою слідчий відділ УСБУ в Рівненській області здійснював досудове розслідування в цьому кримінальному провадженні з порушенням правил підслідності, передбачених ст. 216 КПК, згідно з якою уповноваженими органами на здійснення досудового розслідування були органи національної поліції, у ході якого проведено НСРД, спрямовані на отримання доказів, які було покладено в основу обвинувачення. Місцевий суд, відповідно до вимог ст. 87 КПК, правильно вказав на недопустимість отриманих з результатами проведення НСРД доказів і неможливість покладення їх в основу обвинувального вироку [18].

Останнім питанням, яке потребує висвітлення в першій групі гарантій, є забезпечення права осіб щодо обізнаності про результати проведення НСРД. Це питання регламентується ст. 253 (повідомлення осіб, щодо яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії) і ст. 290 (відкриття матеріалів іншій стороні) КПК та було неодноразово розглянуто як загальними судами, так і Верховним Судом України. У Постанові Верховного Суду України від 16.03.2017 № 5-364к/16 визначено, що невідкриття матеріалів сторонами в порядку цієї статті є окремою підставою для визнання таких матеріалів недопустимими як докази. При цьому відкриття, окрім протоколів, у яких зафіксовано

хід і результати проведення певних дій, в обов'язковому порядку підлягають і матеріали, які є правовою підставою проведення таких дій (ухвали, постанови, клопотання), що забезпечить можливість перевірки стороною захисту та судом дотримання вимог кримінального процесуального закону стосовно негласних слідчих (розшукових) дій [9]. У справі «Раманаускас проти Литви» ЄСПЛ зробив висновок, що невідкриття в порядку ст. 290 КПК матеріалів, які є правовою підставою для проведення НСРД, у тому числі ухвал слідчих суддів про надання дозволу на проведення НСРД, є підставою для визнання таких доказів недопустимими [10]. Також у п. 151 справі «Матановіч проти Хорватії» ЄСПЛ указав, що основним аспектом права на справедливий судовий розгляд є те, що кримінальне провадження, зокрема елементи такого провадження, пов'язані з процедурою, мають бути змагальними й між обвинуваченням й захистом має бути рівність сторін. Право на змагальність означає, що в кримінальній справі й обвинуваченню, і захисту мусить бути дана можливість бути повідомленими та коментувати зауваження й докази, подані іншою стороною [7]. Також Верховний Суд у Постанові від 16.10.2019 у справі № 640/6847/15-к зазначив, що «у цьому кримінальному провадженні, яке розглядалося Великою Палатою Верховного Суду, ухвали слідчих суддів на проведення НСРД не були відкриті стороні захисту ні в порядку ст. 290 КПК України, ні під час судового розгляду у суді першої інстанції, ні навіть на момент касаційного перегляду. Таким чином, докази у вигляді результатів НСРД повинні бути відкриті стороні захисту у порядку, визначеному статтею 290 КПК України. Однак процесуальні документи, в тому числі ухвали слідчого судді, про дозвіл на проведення НСРД у виключних випадках можуть бути надані й під час розгляду справи в суді.

Невідкриття таких процесуальних документів до моменту передачі кримінального провадження до суду не може бути безумовною підставою для визнання результатів НСРД недопустимими доказами. Якщо сторона обвинувачення не вжила необхідних та своєчасних заходів, що спрямовані на розсекречення таких процесуальних документів і їх немає в її розпорядженні, то в такому випадку має місце порушення норм статті 290 КПК України» [11].

У рамках висвітлення другої групи гарантій насамперед доцільно звернути увагу на питання щодо дотримання процедури здійснення контролю за вчиненням злочину та запобігання провокації злочину під час проведення такої НСРД. Це питання неодноразово порушувалося в рішеннях як українських судів, так і ЄСПЛ. У чинному КПК у ч. 3 ст. 271 закріплено, що «під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні» [12]. Задля запобігання провокації ЄСПЛ у рішеннях запропонував виділити певні критерії відмежування провокації від законного контролю за вчиненням злочину. Так, ЄСПЛ неодноразово в рішеннях наводив визначення провокації, зокрема воно сформульоване ним у рішенні по справі «Раманаускас проти Литви»: «Провокація з боку поліції відбувається в тих випадках, коли співробітники правоохоронних органів або особи, що діють за їхнім дорученням, не обмежуються розслідуванням злочинної діяльності переважно пасивно, а впливають, підбурюють до вчинення злочину, яке інакше не було б скоєно, щоб можна було встановити факт злочину, тобто отримати докази його здійснення і почати кримінальне переслідування ...» [10]. Щодо критеріїв, то ЄСПЛ у рішеннях «Банніков проти Росії», «Матановіч проти Хорватії», «Раманаускас проти Литви» зазначає, що «відповідно до вимог ЄСПЛ, для відмежування провокації від допустимої поведінки правоохоронних органів

є низка критеріїв, тобто під змістовим критерієм є наявність/відсутність суттєвих змістових ознак, притаманних провокації правоохоронних органів, а під процесуальним критерієм – наявність у суду можливостей перевірити відомості про ймовірну провокацію під час судового засідання з дотриманням рівності змагальності та рівності сторін. Тобто будь-яка інформація, що стосується наявного наміру вчинити злочин або вчиненого злочину, має бути такою, що може бути перевіреною, та державне обвинувачення повинно мати змогу продемонструвати на будь-якій стадії, що в його розпорядженні наявні достатні підстави для проведення оперативного заходу» [7; 10; 19]. Наведений підхід викладений і в багатьох рішеннях Верховного Суду, наприклад, у Постанові від 06.03.2018 у справі № 727/6661/15-к [13]. Тому при виникненні питання, була провокація злочину чи законно проводилася НСРД у вигляді контролю за вчиненням злочину, судам необхідно виходити з положень щодо критеріїв відмежування, які неодноразово були зазначені в позиціях Верховного Суду й рішеннях ЄСПЛ.

У другій групі гарантій також варто звернути увагу на окремі винятки, закріплені в законодавстві, щодо втручання в приватне спілкування, а саме йдеться про ч. 5 ст. 258 КПК, якою регламентовано, що втручання в приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим заборонено [12]. Із цього аспекту ЄСПЛ у рішенні по справі «Michaud проти Франції» («Мішо проти Франції») (заява № 12323/11 від 06.12.2012) зазначив: «... тоді як стаття 8 захищає конфіденційність будь-якої «кореспонденції» між особами, вона передбачає посилений захист обміну інформацією між адвокатами і клієнтами. Це підтверджується фактом, що адвокати здійснюють у демократичному суспільстві основоположну місію – захист обвинувачених і підсудних. Тут ідеться про довірчі стосунки між ними, необхідні для здійснення цієї місії. Від цього залежить також, хоч і непрямо, але неухильно, повага до права підсудного на справедливий судовий розгляд, особливо щодо права кожного «обвинуваченого» не свідчити проти себе» (п. 118) [14]. Водночас, як свідчить аналіз вітчизняної судової практики, у деяких випадках втручання в спілкування адвоката з підозрюваним

практикується правоохоронними органами не тільки задля отримання певних викриваючих даних про підозрюваного або обвинуваченого, а й для дискредитації адвоката. Щодо цього можна навести приклад рішення Тернопільського міськрайонного суду у справі № 607/17667/19, де зазначено, що «працівниками правоохоронних органів Тернопільської області було вчинено втручання в спілкування клієнта з адвокатом, а в подальшому за допомогою працівників прокуратури Тернопільської області, які приймали рішення про зняття грифів секретності з вказаних протоколів НСРД. Вказані незаконні протоколи було використано під час судового розгляду та керування скарг про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, а саме зупинення адвокатської діяльності, що призведе до усунення заявника як захисника від здійснення діяльності та надання правової допомоги підозрюваному» [15].

Висновки. Отже, з огляду на наведені вище позиції вітчизняних судів і ЄСПЛ, можна підкреслити необхідність виокремлення процесуальних гарантій, які стосувалися б як загалом усієї системи НСРД, так і порядку проведення окремих із них. Це зумовлено потребою забезпечення законного, обгрунтованого, пропорційного втручання в права особи при формуванні доказової інформації в кримінальному провадженні водночас із можливістю здійснення ефективного досудового розслідування. На підставі проведеного аналізу судової практики констатуємо доцільність уточнення окремих законодавчих положень, що дало б змогу уникнути неоднозначного тлумачення правових приписів у правозастосовній практиці правоохоронних органів, яке й нерідко спричиняє довільне порушення прав і свобод особи. Необхідним є вдосконалення якості здійснюваних прокурором повноважень з нагляду за проведенням НСРД, оскільки наявна значна кількість скарг на дії уповноважених органів щодо незаконного втручання в приватне життя осіб та обмеження їхніх конституційних прав. Водночас національним судам необхідно слідувати чітко сформованам практикою ЄСПЛ стандартам щодо порядку проведення НСРД, керуючись під час прийняття рішень метою необхідності відповідних дій у демократичному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Туманянц А.Р., Крицька І.О. До питання про систему гарантій, пов'язаних із проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, крізь призму вітчизняної судової практики та практики ЄСПЛ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 5. С. 210–214.
2. Сергеева Д.Б. Проблемні питання постановлення ухвали про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014. № 1. С. 177–186.
3. Сергеева Д.Б. Правові та фактичні підстави провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 4. С. 56–65.
4. Терещук С.С. Система негласних слідчих (розшукових) дій та процесуальні підстави їх проведення. *Право і безпека*. 2017. № 3 (66). С. 81–92.
5. Коваль А.А. Гарантії захисту конституційного права людини на приватність при проведенні окремих негласних слідчих (розшукових) дій. *Ольвійський форум – 2014: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Миколаїв, 4–7 червня 2014 р.). Миколаїв, 2014. С. 63–65.
6. Справа «Хамбардзюмян проти Вірменії» (заява № 43478/11) : Рішення ЄСПЛ від 12.10.2019. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/9710c9b99ce04ab50f9a_file.pdf.
7. Справа «Матанович проти Хорватії» (заява № 2742/12) : Рішення ЄСПЛ від 04.04.2017. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Pereklad_rishennya_evr_sudu_13072017.pdf.
8. Венедіктова А.А., Венедіктова Ю.Є. Визначення судом допустимості доказів, одержаних під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 283–285.
9. Позиція ВП ВС стосовно відкриття процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/699936/>.
10. Справа «Раманаускас проти Литви» (заява № 55146/14) : Рішення ЄСПЛ від 16.01.2018. URL: https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/f5ef3ba52c4849ecd3ac_file.pdf.
11. Постанова Верховного Суду України від 16.10.2019 № 640/6847/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174578>.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI (зі змінами та доповненнями станом на 15.07.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
13. Постанова Верховного Суду України від 06.03.2018 № 727/6661/15-к. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/72670494>.
14. Справа «Мішо проти Франції» (заява № 12323/11) : Рішення ЄСПЛ від 06.12.2012. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5aZCZAWWk9gJ:https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001126862%26filename%3DCASE%2520OF%2520MICHAUD%2520v.%2520FRANCE%2520%2520%255BUkrainian%2520Translation%2520D%2520by%2520the%2520COE%2520Human%2520Rights%2520Trust%2520Fund.pdf%26logEvent%3DFalse+%26cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
15. Ухвала Тернопільського міськрайонного суду від 13.08.2019 № 607/17667/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83807524>.
16. Справа «Роман Захаров проти Росії» (заява № 47143/06) : Рішення ЄСПЛ від 04.12.2015. URL: <http://privacy.khpg.org/1604922614>.
17. Справа «Михайлюк та Петров проти України» (заява № 11932/02) : Рішення ЄСПЛ від 15.01.2010. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500.
18. Постанова Верховного Суду України від 30.09.2020 № 563/1118/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91998609>.
19. Справа «Баннікова проти Росії» (заява № 18757/06) : Рішення ЄСПЛ від 04.11.2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-101589>.